

[B] **DAT OP SOMMIGE DAGEN DIE TULPENBOLLEN
BEST SMAAKTEN. DRIE BUNDELS VAN
ELLEN DECKWITZ**

Eind 2009 won Ellen Deckwitz het NK Poetry Slam, voor veel jonge dichters een opstapje naar het (semi-) professionele circuit en een bundel. Echter, de beste performers, zoals Deckwitz, hebben tijdens hun winst van het NK Poetry Slam al een uitgeefcontract op zak.

Vanaf haar eerste dichtbundel maakte ze ook op papier furore. De beruchte kloof tussen podium en papier, waar veel performancedichters en poetry slammers een wankel brug overheen kunnen bouwen, heeft ze wonderbaarlijk weten te dichten.

De steen vreest mij verscheen begin 2011. De bio op de achterflap sluit af met: “Deckwitz leeft van haar dichterschap.” Dat is meer dan alleen een trotse zin. Poëzie is voor Ellen Deckwitz een groot deel van het leven. Ze leest en schrijft veel, treedt zo vaak mogelijk op, geeft workshops. Ze heeft een sterke, onafhankelijke identiteit op het podium én op papier: twee identiteiten die elkaar niet bijten of uitsluiten, maar aanvullen.

De steen vreest mij is bedoeld als één doorlopend, lang gedicht dat uit losse gedichten bestaat – al zijn de gedichten prima los van elkaar te beschouwen. De bundel werd positief ontvangen. “Uiterst zorgvuldig gecomponeerd”, schreef Piet Gerbrandy. Het bewijst hoezeer deze bundel los van het podium staat. Veel van Deckwitz’ performancegedichten uit die jaren hebben de bundel niet gehaald.

Is zij op het podium warm, gezellig en toegankelijk, haar eerste bundel ademt een donkere, soms lugubere romantiek. Het openingsgedicht begint veelzeggend:

Takken een donkere rij vingertoppen
boven een mouw van gras. De maan
een afgescheurde kindernagel.

Nacht, somberte en escapisme overheersen. *De steen vreest mij* bevat veel natuur, met grimmige woorden zoals aalscholver, boomwortels, regenwormen, stenen, takken, grond.

Daarnaast gaat de bundel nadrukkelijk over eenzaamheid en dood. Als voorbeeld: “De jongen die zichzelf niet meer in de poel kan bewonderen, gaat /

kopje onder. Wie verdrinkt, ziet tenminste zichzelf niet.” Neutrale plekken, zoals de zolder van een huis, zijn vaak morbide beschreven:

De zoldering houdt zijn afgestroopte klauwen
dwars over de nokbalken, ik lig eronder
met de handen voor de mond, hopelijk
horen ze me wel.

En een ander gedicht begint met de zin: “Als je het aan de eik zou vragen, bloeide ze / het liefst aan de rand van een dodenakker.” In dit gedicht krijgen, zoals vaak in deze bundel, zelfs sommige vrolijke passages een sombere lading: “Ik zit met mijn broertje onder de grote eik, het is zo warm / dat de boom op ons kwijlt. Ik leer en lees / de braille van de bast.” Het broertje, en een grootvader, duiken geregeld in de gedichten op. Beiden hebben ze een innige handdruk met de dood. De “ik” lijkt langs ze heen te glijden, ze misschien zelfs te vermijden.

Najaar 2012, amper anderhalf jaar later, verscheen Deckwitz’ tweede bundel met de ironische titel *Hoi feest*. Die kan vrolijk klinken, of als een verzuchting, met een hoorbare komma tussen beide woorden. Een van de gedichten uit de bundel biedt nog een andere lezing:

Het zou kunnen dat ik het op deze foto ben,
een kind met een kist op zijn rug.

Ze eens vroegen wat daarin werd verborgen
en ik zei: mijn instrument.

Ze nog probeerden dat muziek zo vrolijk stemt
en ik ermee naar het feest moest,
al was het maar om even hoi te zeggen.

Ofte wel: de “ik” is getuige van vrolijkheid, maar het is onduidelijk of de “ik” er ook aan deelneemt.

De kanteling van het ietwat lugubere beeld, “een kist op zijn rug”, naar iets vrolijks is kenmerkend voor deze bundel. Net als de dialoog van de “ik” met andere mensen. Want of die de vrolijkheid deelt, valt te bezien, maar de “ik” heeft contact. Overheerste (de machteloosheid van) het individu in *De steen vreest mij*, in *Hoi feest* gaat het individu een verhouding aan met de buitenwereld, soms opgedrongen zoals in bovenstaand gedicht, soms bewust ernaar zoekend:

(...) was ik maar een geraamte. Of nog magerder. Dan kon ik eindelijk sijpelen door de muur tussen ons. Molecuul voor molecuul mezelf langs de wand kantelen. (...)

Zintuiglijke ervaringen waren ook al in *De steen vreest mij* aanwezig, maar *Hoi feest* is nadrukkelijk een lichamelijke bundel. Dat begint al in de eerste twee gedichten, een studie naar het gebruik van handen: bidden, applaudiseren, een hangbrug maken, in elkaar vouwen. Van de zinsnede “van bewegen blijf je langer in leven” in het eerste, tot de zinsnede “ik houd me aan afspraken als het om bewegen gaat” in vrijwel het laatste gedicht is het lichaam een thema. Onverminderd sterk gebleven is Deckwitz’ metaforiek, in zinnen als: “Er ligt geen water op de weg, het zijn slechts kwijlplekken van slapend land.”, of: “Kwasten boomtoppen rouge op de laatste wolken.”, of: “Nevel gumt alles boven de grasvlakte uit en stilte trekt op als slaap.” In *Hoi feest* zijn die metaforen veelzijdiger, toegankelijker dan in haar debuut. Kort door de bocht is het alsof ze haar metaforiek in *De steen vreest mij* alleen zo donker mogelijk wilde inzetten, terwijl ze die in *Hoi feest* veelzijdiger en functioneler inzet.

Het duurde tot begin 2015 voor Ellen Deckwitz een nieuwe bundel publiceerde. *De blanke gave* is in een aantal opzichten veel meer in evenwicht, en daarom spannender dan de twee voorgangers. Cirkelden de eerste twee bundels nadrukkelijk om een “ik”, in respectievelijk de donkere binnenwereld en de fysieke en mentale interactie met de buitenwereld, *De blanke gave* gaat nadrukkelijk over een buitenwereld en nauwelijks meer over een “ik”.

Mijn indruk is dat de coherentie van deze derde bundel minder sterk is dan die van de eerdere bundels. In een los verband trekken diverse thema’s, van Bijbelse onderwerpen en de Noordzee tijdens de opstand tegen Spanje, via de Eerste- en Tweede Wereldoorlog, tot de televisieserie *Game of Thrones*, aan ons voorbij. Eén duidelijk thema, water, verbindt de gedichten.

Net als in de eerdere bundels is het eerste gedicht bijna programmatisch te interpreteren:

Ellen Deckwitz, Foto Bureau Bruinzeel.

DAGJE CIRCUS

Wat gilde je toen het licht uitging
en het grommen begon.

We wezen naar de gaatjes in het tentdoek,
dat het net lichtpunten waren

en hoe achter de schermen
de beesten veilig opgesloten zaten.

's Avonds keek je omhoog
en veranderden de sterren in gaten.

Je dommelde in, melig
om dat donker, die kooien erachter.

Het gedicht speelt een ingewikkeld spel tussen schijn en wezen. Het eindigt in veiligheid: *De blanke gave* ontzenuwt grote en zware onderwerpen, soms met humor, soms met relativering, soms met beide. Zo lezen we over onderhandelingen tussen Willem

de Zwijger en Filips II aan een winterse Noordzee. Beide heren ontkleden zich en doen een wedstrijdje wie het verst kan in het ijskoude zeewater. En zo wordt de Tweede Wereldoorlog in het gedicht 'Het ging zo niet' in korte zinnen met merkwaardige humor gerelativeerd, zoals: "Dat op sommige dagen / die tulpenbollen best / smaakten."

Net als in *Hoi feest* broedt onder de oppervlakte continu dreiging, met water als thema wellicht de dreiging van overstroming of een zondvloed. Niet voor niets wordt Noach ergens nadrukkelijk genoemd. Maar die dreiging wordt, nu in liefde, deels gerelativeerd in het mooie laatste gedicht, een van de hoogtepunten van de bundel. Alleen al de constatering daarin dat bijlen lijken op sleutels is ijzersterk, en symbolisch voor de spanning en ontspanning in *De blanke gave*. De laatste drie strofes van dit gedicht:

ik dacht aan de muntjes
die we in een put wierpen

om je wensen te laten ontkomen
komt het steeds op hetzelfde neer

je wilt iets verlaten
en gooit het op water

ROEL WEERHEIJM

ELLEN DECKWITZ *De blanke gave*, Atlas Contact,
Amsterdam, 2015, 64 p; *Hoi feest*, Nijgh & Van Ditmar,
Amsterdam, 2012, 48 p; *De steen vreest mij*, Nijgh & Van
Ditmar, 2011, 48 p.
